

Risti esi-isiemme muistoksi entiseen Kenttijärven kylään

Kenttijärvi. Tämä entinen Kalevalan piirin kylä, joka autioitui jatkosodan alussa, loppukesällä 1941, on kiinnostanut minua viime vuosina enemmän ja enemmän. En ollut käynyt siellä, vaikka monia vuosia asuin, opiskelin, olin töissä muutaman kymmenen kilometrin päässä Kenttijärven kylän paikasta: Kalevalassa, Kuusiniemessä, Jyskyjärvenissä. Monesti työmatkoilla ollessa olin vielä lähempänä: Luusalmessa, Kostamuksessa, Jyrähmässä. Keran, vuonna 1992 ajoin autolla Luusalmesta Kostamukseen ohi Kenttijärven, jonne siltä tukkitieltä olisi ollut matkaa Kenttijärven Ritolahteen vain vajaat 10 km, mutta niinä aikoina autolla ei päässyt kylään.

Tietttömyys oli ehkä ainoana syynä siihen, ettei omien partisaanien polttama kylä elpynyt sodan jälkeen. Piirikeskuksesta Kalevalasta, silloisesta Uhtuasta, pääsi talvisin sinne vain hevoskyydillä ja kesäisin veneillä ensin Alajärveen, mistä oli noustava koskista Kenttijo-kea yli 20 kilometriä Kenttijärveen. Koskipaikoilla piti purkaa veneistä lasti ja kantaa tavarat kosken päälle.

Jalansyten evakkotielle

“Kenttärveen ei ollut maitse muuta kulkutietä kuin polkuja. Tietttömyys näkyy myös kenttärveläisten korkonimessä “kesselivau- nu”: kaikki elintarvikkeet oli kannettava kontilla eli kesselillä, ellei vesitietä käyttänyt”. (P.Virtaranta: “Vienan kylä kiertämässä”, s.198).

Oli se vaikea taival, muisteli Jefremov Juakon Iljan Veera kertoessaan kylän asukkaiden evakuoinnista sodan jaloista kesällä 1941.

Autoituneen Kenttijärven kylän entisten eläjien muistoristi seisoo vankalla perustalla.

Kaikki asukkaat pakotettiin lähtemään kylästä. Jalkapattikassa polkuja myöten, pieniä lapsia kantaen syleissä ja vanhuksia auttaen, mentiin ensin Jyskyjärveen. Siellä pari päivää levähdettiin ja sitten jatkettiin taas matkaa kävellen polkuja myöten Sorokan rautatieasemalle. Se noin kolmensadan kilometrin kävelymatka kesti yli kaksi viikkoa. Kaikki omai-

suus kyläläisiltä jäi koteihin. Mitään ei voitu ottaa mukaan, ei edes vaatteitakaan. Pitkällä taipaleelle lähtiessä mukana oli vain ruokaa ja lehmä, joilta sai maitoa lapsille matkan varrella. Sorokassa heidät istutettiin härkävaunuihin ja vietiin Arkangelin alueen eri piireihin. Moni kenttjärveläinen sinne jäi ikuisiksi - kuoli nälkään.

Lisätietoja Moskovan arkistosta

Päätös käydä tutustumassa Kenttijärven kylän maisemiin alkoi kypsyä sen jälkeen, kun vuonna 2002 löysin Moskovasta Muinaisasiapapereiden arkistosta (RGADA) todistuksen, että Kenttijärven kylän oli perustanut Ilja Vasseleinpoika

(RGADA, f.350, op.2, k.2367, s.1382 ob.)
Ensimmäinen maininta Kenttjärven kylästä v. 1723

Samatajev, jonka jälkeläisiin kuuluu isäni Toivonen Trofim Osipovitš. Asiapaperista vuodelta 1723, josta osa on turmeltunut ja hävinnyt, selvisi, että Repolan pogostan Jelettijärven kolmanneksen on ilmestynyt uusi kylä Kenttjärvi, venäjäksi "novoposelennaja derevnja Kentozero".

Kylässä oli silloin vain yksi asuintalo ja talonpoikaisperhe, johon kuuluivat Ilja Vasseleinpoika ja hänen pojat Mokei, Harlam ja Alimpei, yhteensä neljä henkeä. Vuoden 1726 asiapapereista löytyi todiste, että tämä perhe oli muuttanut Paanajärven pogostan Jyskyjärven kylästä, jossa oli asunut vielä 1720 ja perustanut uuden kylän kalaisan, kirkasvetisen, kauniin Kenttjärven rannalle. Näin ollen Kenttjärven kylä oli perustettu joko 1721 tai 1722 eli yli 280 vuotta sitten. Ihmetyttää vain, minkä takia Kenttjärven ja Lietmajärven kylät olivat siihen aikaan Jelettijärven kolmanneksen kirjoille; neidän ovat pitkän matkan päässä Jelettijärvestä ja Kiestingistä. Myöhemmin, esimerkiksi vuonna 1850, Kenttjärvi kuului Vuokkiniemen volostin Kostamuksen kyläpiiriin, joka onkin luonnollista, kun kylät ovat naapurikyliä.

Palattuani Moskovasta kerroin näistä uusista löydöistä Nikolai-pojalleni ja edesmenneen Juura-veljeni pojille Leonidille ja Igoril-

le. Ehdotin heille, että lähtisimme seuraavana kesänä tutustumaan esi-isiemme kotipaikkoihin Kenttjärvenvässä. Sinne, isäni serkun Anna Vasiljevna Mitrofanovan, o.s. Lesonen kertomuksen mukaan luusalmelaiset olivat jokunen vuosi sitten raivanneet tukkitiestä lähtevän polun, jota myöten pääsee autolla Kenttjärven rantaan asti. Pojat suostuivat mielellään ehdotukseeni ja näin syntyi päätös elokuussa vuonna 2003 käydä entisessä Kenttjärven kylässä.

Ensi kertaa eai-isiemme Kenttjärven

Matkamme alkoi Petroskoista 9.08.03. Illaksi menimme Jyskyjärveen. Matkan varrella poikkesimme vain Kemian piiriin Äynäkoskessa kalmismuualle vanhempieni haudoille, ja vähän matkan päässä, Vääränkosken taajamassa, siskoni Niinan perheessä syömässä.

Seuraavana päivänä, sunnuntaina 10. elokuuta läksimme kohti Kenttjärveä. Ajaessa sinne poikkesimme ensin Luusalmessa hakemassa mukaan Vasili Gerasimovin, joka lupasi saattaa meidät perille Kenttjärveen niitä lukuisia tukkiteitä, joita ei ole merkitty kartoille ja joissa ei ole viittoja. Monet kiitokset Vasilille opastuksesta ja avunannosta; hän saattoi meidät kylään saakka ja antoi mei-

dän käyttöön alumiiniveneen. Autotie, varsinkin sen viimeiset pari-kolme kilometriä oli niin huonoa, että juuri pääsi maasturilla. Lopujen lopuksi oltiin perillä Kenttjärven kylän Ritolahdessa.

Sillä aikaa kun Leonid vei Vasili Gerasimovin autollaan takaisin Luusalmeen

ja palasi sieltä, me laitoimme kuntoon veneen ja perämoottorin ja odottaessa Leonidia kiersimme Ritolahden talonpaikat, joissa kolmessa talossa olivat asuneet Samatajevin sukuun kuuluvat Panfilov Huotin (Fedor), Karpan poika Ustin poikiensa Alekseini ja Ortjon kanssa. Kokeilimme pyytää kalaa ongella ja virvelillä, ja saimme ahvenia ja toista kiloa painavaa hauen. Niistä keitimme makoisan aterian Leonidin palattua Luusalmesta.

Autiokylään tutustumassa

Sen jälkeen läksimme veneellä Toivahanniemen päähän, missä Kenttjärven kylän kartan mukaan oli iso isäni Osip Vasiljevitiš Panfilovin talo (vuodesta 1924 sukunimi oli Toivonen). Vuonna 1991 olin Karjalan Heimo-lehteä varten tehnyt entisten kenttjärveläisten

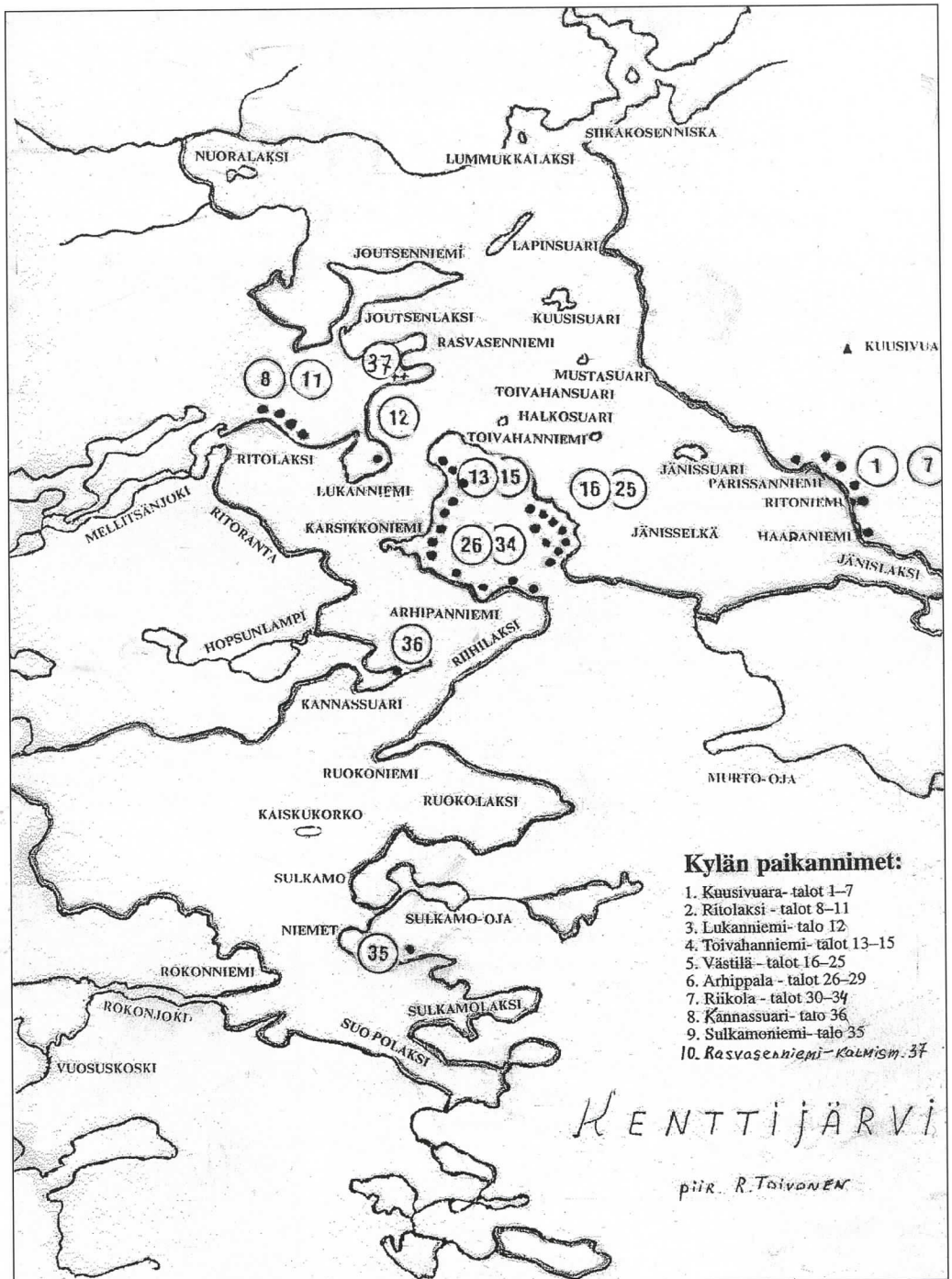
Aika on tehnyt tehtävänsä vanhalla kalmismaalla.

kertomuksien mukaan kylän talokartan. Niemen päähän emme talonpaikkoja löytäneet, koska niitä ei siellä koskaan ole ollutkaan. Sieltä löytyi vain sodan muistoja: juoksuhautoja, ampumapesiä, piikkilanka-aitauksien jälkiä. Kenttjärveläisten muisti oli pettänyt - talonpaikat löytyivät etelämpänä, lahukasta, suojassa pohjoistuulista: ensin Simanan Kirilä Panfilovin, sitten Vasselein Ossippa Panfilovin ja kauempana rannasta Ossipan veljen Iivana Panfilovin asuinsijat. Siinä aika kului iltamyöhään, joten päätimme seuraavana aamuna tutkia maisemia tarkemmin. Yön viettimme ulkona automme luona Ritolahdessa. Minä jonkun tunnin nukuin autossa, mutta nuorempi väki vietti yötä nuotion luona, piti hauskaa ja tappeli hyttysien kanssa.

Seuraavana päivänä uudestaan menimme Toivahanniemeen. Sieltä entistä kärrytietä ja polkuja kävimme Västilän, Arhippalan, Riikolan kylänosissa ja veneellä - Kannassuareissa Arhipan Timo Karpovin talonpaikalla. Siellä ja täällä löytyi vain vanhoja kalakämppejä. Talonpaikat ja muiden rakennuksien paikat ovat ruohottuneet. Vaarini Ossipan tontilta löytyi vain hevokäärin rautaosia, saunan valurautapadan sirpaleita, hevosen kenkä, vasara viikatteiden takomista varten ja lahonneen veneen jäännöksiä rannassa. Poikkesimme vielä pienessä, kivikkoisessa Toivahansuareissa, joka sijaitsee Toivahannientä vastapäätä ja sitten jatkoimme Rasvaseniemeen, kylän kalmismuualle.

Idea muistomerkistä syntyi kalmismaalla

Tältä kalmismuualta, jonne viimeiset vainajat on haudattu ennen jatkosotaa, löytyi vielä yli kaksikymmentä hautauspaikkaa. Valittavasti kropsitsoista osa on aikojen kuluessa lahon-

nut ja hajonnut, mutta toinen osa on hajotettu, ristit kaadettu tai hävitetty. Emme löytäneet yhtään nimeä tai vuosilukua. Kun ei mukana ollut ketään entisistä Kenttjärven asukasta, niin emme voineet tunnistaa yhtään hautauspaikkaa - jäi tietämättä, kuka on minnekin haudattu ja milloin kuollut. Siellä kalmismuualle, tunteuttomien hautojen ympäröimänä, tietäen, että tänne on haudattu ainakin kuuden polven esi-isät, tuli mieleen pystyttää - ei talonpaikoille, jotka ovat ruohottuneet, vain

tänne kalmismuualle - mäntymetsän hiekkakankaalle, muistomerkki. Se tulee olemaan näkyville monen kymmenen, sadan, jopa monen sadan vuosien aikana, jos vain sitä jotkut barbaarit eivät riko tai tuhoa. Kaunis mäntymetsä on sillä suojana ja ympäröimät puolukan varret koristeena. Kerroin ideasta pojille. He hyväksyivät ajatukseni ja silloin jo päätimme, että tulemme vuoden päästä uudestaan Kenttjärveen ja pystytämme esi-isillemme muistomerkkin.

Talven aikana suunnittelimme muistomerkkin eri variantteja ja lopuksi päätimme, että laitamme ortodoksisiristin valuraudasta. Se ei pala eikä lahoa eikä ole liian painava, niin että voimme kuljettaa sen ilman suuria vaikeuksia Kenttjärveen henkilöautolla ja sieltä veneellä kalmismuuan rantaan. Ilmoitin aikomuksestamme tädilleni, isäni nuoremmalle, sisaruksista ainoalle elossa olevalle Marialle, joka asuu Odessassa. Pyysin häntä lähtemään mukaamme syntymäkyläänsä Kenttjärveen

ja kertomaan meille nuoremille elämästä kylässä entisinä aikoina, kylän asukkaista, sukulaisista, joita asui useassa talossa, rakennuksista, esi-isimmme hautauspaikoista jne... Korkean iän (80) ja pitkän, rasittavan matkan takia hän ei uskaltanut tulla mukaan. Heinäkuun viimeisinä päivinä, kun olimme päättäneet lähtöpäivän, selvisi, että matkaporukka supistuu vielä kahdella - Nikolai ja Igor työn eivät työesteiden takia pääse lähtemään.

Toinen matka Kenttjärveen

3.08.04 alkoi toinen matkamme esi-isimmme synnyinmaalle Kenttjärveen. Tällä kertaa reissussa olimme Leonidin kanssa kahden. Meillä mukana oli kaikki tarvittava: kumivene, perämoottori, risti, sen jalus ja rakennustarvikkeet. Illalla noin klo 21 olimme perille. Oli arkipäivä, ja ehkä sen takia kalastajia tai marjastajia ei siellä näkynyt. Tällä kertaa ajoimme Ritolahden kautta Lukanniemeen, josta on lyhyempi matka veneellä kalmismualle Rasvasenniemeen. Autolla sinne ei pääse. Lukanniemessä on ollut vain yksi, Ohvon Lukka Karpovin, talo. Lukan- ja Toivahanniemet erottaa noin kolmen sadan metrin levyinen salmi, missä ennen oli ehätyspaikka. Viivytättämättä laitoimme käyttökuntoon kumiveneen perämoottorin kanssa ja kolmella reissulla vein kaikki tarvikkeet Rasvasenniemen rantaan.

Puoliyön jälkeen - onneksi yöt eivät vielä olleet liian pimeät - lopetimme kalmismualle betoniperustan valamisen ristiä varten ja palasimme automme luokse Lukanniemeen. Olimme iloisia, että suurin työ oli tehty. Huomiseen puoleenpäivään mennessä betoni olisi tietoni mukaan kovettunut sen verran, että voimme asettaa ristin sen perustan päälle. Tyytyväisinä, kahden maissa yöllä, söimme auton lyhtyjen va-

Leonod, Nikolai ja Igor löysivät Ossipan talon paikalta kärryjen rautavanteen; siitä tuli osa muistoristin perustusta.

lossa ensimmäisen kerran kunnolla Petroskoista lähdettyä ja otimme muutamat konjakkipaukut. Sitten Leonid meni autoon nukkumaan.

Minua ei nukuttanut. Kävelin pitkin rantoja ja ihailin luonnon kauneutta. Muistiin tuli koivajärveläisen, Kenttjärven naapurikylässä eläneen isoisoisoisäni Markke Lesosen runoja, joita Arvid Genetz oli häneltä tallentanut 9.pnä elokuuta 1872 eli 132 vuotta sitten. Lauloin. Nyt vain sammuneen kylän rannat, talonpaikat, ikuista untaan haudoissa lepäävät esi-isät, linnut ja metsäeläimet olivat runojen kuuntelijoina.

Aamu, 4.08.04 oli ihana: kirkas aurinko, puhdas ja vaaleansininen taivas, järvenpinta tasainen kuin peili, kirkas ja lämmin vesi, Lukanniemen hiekkaranta ja saarien mäntymetsä kaunistivat luonnon kuvaa. Aamupalan jälkeen kiersimme Leonidin kanssa veneellä pitkin Kenttjärven rantoja uistinta vetäen, mutta kala-

saalis tällä kertaa oli huomponpi edelliseen retkeemme verrattuna. Tähän ehkä vaikutti se, että vesi oli huomponmattavasti korkeammalla jatkuvien vesisateiden takia. Palattuamme puolen päivän aikana majapaikkaamme kalastusreissulta en voinut olla käymättä uimassa, kun sää oli noin kaunis ja lämmin. Vain kerran aikaisemmin olin käynyt uimassa ja silloinkin saunasta, sillä kesä oli ollut sateinen ja kylmä. Nyt sain nauttia uinnista en-

simmäistä kertaa elämässäni tässä järvessä; se virkisti ja teki hyvää.

Muistoristin pystyttäminen

Sillä aikaa betoniperusta oli saanut kahdentoista tunnin jälkeen valamisesta riittävän lujituksen ristin asettamista varten. Lähtiessämme veneellä kalmismualle päätimme ensin poiketa Ossipan talonpaikalla Toivahanniemessä. Otimme sieltä

Harmaantuneet risti ja kropnitsat.

mukaan hänen hevoscärrynsä pyörän rautavanteen, jonka olimme löytäneet edellisenä kesänä. Kalmismualla tarkistimme betonin lujuuden ja tulimme siihen uskoon, että voimme jatkaa työtä. Laitoimme valurautaristin perustan päälle ja varovasti kiersimme mutterit kiinni. Toivottavasti sillä aikaa kun perusta lopullisesti kovettuu, ei kukaan satunnainen ohikulkija mene kokeilemaan perustan kestävyyttä ja ristin pysyvyyttä. Vanteellekin löytyi käyttöä - se kehystää nyt ristin perustaa.

Valurautaristiin on kiinnitetty ruostumattomasta teräksestä laatta, johon venäjän kielellä on kaiverrettu: "Tämä risti on pystytetty v.

2004 muistoksi Ilja Samatajeville - Kenttjärven kylän v. 1722 perustajalle ja kaikille esi-isille, jotka löysivät ikuisen rauhan tässä maassa. Jälkeläiset, Toivoset, elokuva, 2004". Näin toteutui suunnitelmamme ikuis-taa esi-isiemme muisto. Tämä on nuoremman polven - Nikolain, Leonidin ja Igorin ansiota. He olivat mukana ja rahoittavat kaikki kulut. Monet kiitokset heille.

Samatajevin Grigorein,
Vasilin, Iljan, Simanan,
Panfilan, Huotin,
Outokiiman, Vasilin,
Ossipan, Trohkiman poika

RUDOLF TOIVONEN

Trofim Osipovitšin tarina

En voi tässä olla lyhyesti kertomatta isästäni. Trofim Osipovitš Toivosesta, joka syntyi 1912 Kenttjärvenvässä. Hän aloitti koulunkäynnin vasta 1922 Suomessa, Alavoisessa, minne Ossippa perheensä kanssa oli muun rahvaan kanssa lähtenyt sotaa pakoon. Siellä Trohkima ehti käydä koulua vain 1,5 vuotta, kun perhe 1924 palasi takaisin Karjalaan omaan kotikylään. Vuodesta 1926 alkoi hänen työuransa, ensin metsä - ja uittotöissä Uhtuan lespromhosissa. Sitten vuodesta 1931, kun maatalouden kollektivisointi alkoi, hänet valittiin kolhoosin puheenjohtajaksi ensin Kenttjärveen ja myöhemmin Luusalmeen. Luusalmesta hänet 1934 otettiin asepalvelusta suorittamaan.

Palattua armeijasta hän oli työssä Kalevalan piiri-neuvoston toimeenpanevan komitean (tpk) eri tehtävissä. Sitten tuli talvisota. Rauhan palattua Trohkima oli Kalevalan piirin tpk:n kauppasaston johtajana. Jatkosodan sytyttyä hän liittyi vapaaehtoisesti parti-

saaniosastoon, jonka komentajana silloin oli Urho Antikainen, tunnetun Toivo Antikaisen veli. Samana vuotena lokakuussa, kolmannella retkellä vihollisen selustassa taisteluketuksessa jossakin Vuonin ja Lonkan kylien välillä, hän haavoittui vakavasti päähän ja menetti toisen silmänsä. Kuitenkin, huolimatta vaikeasta haavoittumisestaan, hän pystyi omin voimin palaamaan osaston mukana omalla puolella rintamalinjaa. Puoli vuotta hän oli sotilas-sairaalassa, ja sai sieltä palattua sai määräyksen palata entiseen virkaansa, Kalevalan piirin tpk:n kauppasaston johtajaksi Sommalle, joka oli sota-aikana Kalevalan piirin keskuksena. Vuoden 1943 syyskuussa hänet määrättiin Vienan Kemän kaupungin neuvoston puheenjohtajaksi.

Vuonna 1945 kesäkuussa Trohkima Toivonen valittiin Kalevalan piirin tpk:n puheenjohtajaksi eli Kalevalan piirin esimieheksi. Todellisuudessa neuvostovallan aikana päätös-

Perhekuva v:lta 1943 Sommalla: isä Trohkima ja äiti Tarja, välissä Liidia, vas. Valeri ja oik. Rudolf.

valta oli kommunistisen puolueen virkahenkilöille. Joka piirissä oli puolueen piirikomitea, jota johti ensimmäinen puoluesihteerin ja hän oli joka piirissä ykkösmiehenä, vaikka virkaan hänet valitsivat vain piirin kommunistit eikä piirin rahvas. Vuonna 1947 Trohkima Toivonen valittiin KASNT:n korkeimman neuvoston kansanedustajaksi.

Kahden vuoden kuluttua, toukokuussa 1950 hänet kuitenkin erotettiin puheenjohtajan virasta. Karjalan kommunistipuolueen keskuskomitean tarkastaja Pimenov oli esittänyt useita syytöksiä Trohkima Toivosen toiminnasta vuosina 1945 - 1950, mm. että Toivonen oli johtokautensa aikana pilannut piirin tpk:n koneiston (henkilökunnan) seuraavilla epäluotettavilla työntekijöillä: Sallinen Henrik Mihailovitš, jonka kaksi veljeä oli vuonna 1938 vangittu kansan vihollisina, Vinokurova Aleksandra Vasiljevna, jonka isä oli kulakki ja karannut vuonna 1922 Suomeen ym. Kaikki Pimenovin epäluotettavaksi työntekijöiksi väittämät henkilöt olivat tunnettuja ja kunnioitettuja Kalevalan taajamaan asukkaita.

Tämä aika, tarkoitan vuosia 1949 - 1953, oli Stalinin viimeisiä vainovuosia. Silloin nostettiin oikeusjut-

tuja mm. Moskovan Kremlin lääkäreitä vastaan ja Leningradin puoluejohtoa vastaan. Karjalan kommunistipuolueen keskuskomitean 1-nen sihteeri G. Kuprijanov, joutui kymmeneksi vuodeksi vankilaan. Karjalaan oli tullut uusi puolueen ensimmäinen sihteeri, jonka aloitteesta oli tehty syytöksiä piirien johtajia vastaan. Näin oli pantu pois virasta myös Kalevalan puoluepiirikomitean ensimmäinen sihteeri.

Trohkima Toivonen muutti nyt Kemän piiriin, jossa hän työskenteli viimeiset 11 vuotta metsätyömaan johtajana Ohtassa, Juumassa ja Äynäkoskella. Metsätyömaan hyvistä monivuotisista tuloksista hän sai "Znak Potcheta" kunniamerkin. Haavoittumisen ja sodanjälkeisen kauden rasakan työn jälkivaikutukset huomattavasti heikentivät hänen terveyttään. Hän kuoli 10.11.1961, 49-vuotiaana tsaavallan sairaalassa Petroskoissa. Toivonen Trofim Osipovitš haudattiin Kemän piiriin Äynäkoskella, ja häntä saattamassa kalmismuallle oli koko metsätyömaan väki.

Trohkimalta jäi suuri perhe: vaimo Darja Andrejevna o.s. Rettijeva Vuokkiniemestä (1912 - 1990) ja kahdeksan lasta - neljä poikaa ja neljä tytärtä; nuorin lapsista Natalia oli silloin vasta 5-vuotias. - RT